

25- חוזר ונייעור**1. רא"ש חולין ז:לו "ותנן סאה של תרומה שנפלה" עד " אלמא לר' שמעון כשנודע לו", "ואע"פ שמותר לאכול שלשתן" עד "אמנם צריך לדקדק"**

דתנן סאה של תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה ור"ש מתיר. וקאמר עלה בירושלמי רבי שמעון אומר ידיעתה מקדשתה. ורבנן אמרי הרמתה מקדשתה. פירוש לרבי שמעון אם לא נודע לו מן הראשונה עד שנפל השנייה היה אסור. אבל השתא דנודע לו כיון שסופו להרים כמורם דמי. כדאשכחן ליה בעלמא דסבירא ליה כל העומד להזרק כזרוק דמי. ורבנן אזלי בתר הרמה דלית להו כמורם דמי הילכך מצטרפי יחד כאילו נפלו יחד

ואף על פי שמותר לאכול שלשתן כאח' וגם אם נתבשלו אינן אסורות. מיהו אם ניתוסף עליו איסור. עד שנתרבה על ההיתר מצא מין את מינו ונייעור. וכן הדין בכל איסורין שנתבטלו לא מיבעיא מין בשאינו מינו ביתר מששים ואחר כך נתוסף איסור שמצטרף עם הראשון לאסור שהרי נצטרף יחד טעם האיסורין ונותן טעם בהיתר. וגם מין במינו בדבר לח ביתר מששים מצטרף האחרון עם הראשון אף על גב דלא יהיב טעמא. כי חכמים גזרו מין במינו אטו מין בשאינו מינו. אלא אפילו מין במינו בדבר יבש שנתבטל ברוב היתר אפילו מדרבנן ואחר כך נתוסף איסור מצא מין את מינו ונייעור. כדתנן בפ"ה דתרומות ההיא דסאה של תרומה שנפלה למאה שהבאתי לעיל. ואף רבי שמעון שמתיר. רבי שמעון לטעמיה דאית ליה כל העומד להרים כמורם דמי וכבר נסתלק הראשונה. אבל בשאר איסורין דלא בעו הרמה מצטרפין יחד לאסור. וליכא למימר דטעמא דרבנן גבי תרומה משום דבעו הרמה הילכך לא נתבטלה הראשונה אבל בשאר איסורין דלא בעו הרמה נתבטלה הראשונה ותו לא מצטרף לבהדי שניה לאסור. הא ליתא דהרמה אינה אלא מפני גזל השבט אבל אינה אסורת המדומע. הלכך אין חלוק בין מדומע לשאר איסורים. ועוד דאפי' לקולא אמרינן מצא מין את מינו ונייעור. דתנן בפ"ה דתרומות סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה וטחנו והותירו כשם שהותירו החולין [כך] הותירו התרומה ואסור. ואם ידוע שהחטין של חולין יפות משל תרומה מותר. פירוש משום דשל חולין הותירו ושל תרומה לא הותירו ויש כאן אחד ומאה. ואף על פי דמעיקרא נאסרו וחזרו והותירו בטחינה שמצא הנתותר את מינו הנאסר ונייעור מאיסורו מצטרף עמו והותר הכל. כל שכן שהאיסור מצא מין את מינו המותר ונייעור מהיתירו ונצטרף עמו ואוסרין ההיתר. ותו תנן באותה משנה סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה ואח"כ נפלו שם חולין אם שוגג מותר ואם מזיד אסור. ואמרינן עלה בירושלמי רבי אבהו בשם רבי יוחנן כל איסורין שרייבה עליהן בשוגג מותר במזיד אסור. ולא מתני' היא אם שוגג מותר אם מזיד אסור. מתני' בתרומה אתא למימר לך אפי' בשאר כל הדברים. אלמא חזינן דבכל איסורין אמרינן מצא מין את מינו לעורר אף את ההיתר שכבר נאסרו להתירו כל שכן לעורר האיסור שהותר לצרפו עם האיסור השני וירבו על ההיתר ויאסרוהו. והטעם הנכון שבו משום דאף כי נתבטל האיסור ברוב היתר והותר לאכילה אם אחר כך הוכר האיסור מתוך ההיתר פשיטא שאסור לאוכלו. וכאשר נתערב בו שוב איסור הכיר מין את מינו ונייעור מבטולו וניתוסף עליו. והוי כאילו הוכר האיסור. וכך אנו אומרים אף בקדשים כדאיתא בפ"ב דזבחים (דף לא א) חצי זית חוץ לזמנו וחצי זית חוץ למקומו וחצי זית חוץ לזמנו אמר רבא ויקץ כישן הפיגול. אלמא אף על פי דכבר נצטרף חצי זית דחוץ לזמנו עם חצי זית דחוץ למקומו לפסול. כשמצא שוב את חצי זית דחוץ לזמנו נתעורר מפסולו ונצטרף עמו לפגל. ואף לרב המנונא דאמר עירוב מחשבות הוי ואינן מצטרפות יחד לפגל. גבי קדשים שאני דכתיב לא יחשב לא יערב בו מחשבות אחרות. דשאר מחשבות מוציאות מידי פיגול. וכיון דעל ידי שני חצאי זיתים הראשונים נקרא פסול תו לא מיקבע בפיגול. אבל איסור שנתבטל מודה דאמרינן מצא מין את מינו ונייעור. וכי האי גוונא נמי אמרינן גבי טומאה בפ"ג דבכורות (דף כב א) אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה הלוקח ציר מעם הארץ משיקו במים וטהור. ממה נפשך אי מיא רובא נינהו כי עביד להו השקה טהרי להו. ואי רובא ציר ציר לאו בר קבולי טומאה הוא. מאי איכא משום הך מיעוטא דמיא. הנהו בטלי להו ברובא. א"ר ירמיה לא שנו אלא לטבל בהן פתו. אבל לקדירה מצא מין את מינו ונייעור. יתיב רב דימי וקאמר לה להא שמעתא א"ל אביי וכי טומאה שבטלה חזרה ונייעורה. א"ל ואת לא תסברא והתנן סאה של תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורין וכו'. עד דמסיק וכיון דאיכא

האי משהו מצא מין את מינו וניעור. א"ל אביי אם טומאה מעוררת טומאה טהרה עוררת טומאה אלמא חזינן גבי טומאה דבטלה ברוב טהרה כשנתוסף על הטומאה משהו. אמרת נמצא מין את מינו וניעור. והוא הדין נמי גבי איסור

2. תוס' בבא קמא ק: ד"ה אומר "ומיהו אכתי קשה מהא דמסק" עד "דאע"ג דפסוק פסוקי", "ואין לקשות מה דאמר" עד סוף התוס'

ומיהו אכתי קשה מהא דמסיק רב דימי בפרק שלישי דבכורות (דף כב. ושם) גבי הלוקח ציר מעם הארץ משיקו במים והוא טהור אי רובא מיא נינהו סלקא להו השקה ואי רובא ציר נינהו לא בעי השקה דמים בטלים בציר ומסיק לא שנו אלא לטבל בו פיתו אבל לקדירה לא דמצא מין את מינו וניעור אלמא התם אף על גב שהיו כבר מבוטלות חוזרות וניעור בתוך הקדירה וכל שכן דלא אמרינן קמא קמא בטיל וי"ל דהתם חומרא הוא שהחמירו גבי טומאה

ואין להקשות מהא דאמר בפרק נוטל (שבת דף קמב.) סאה תרומה שנפלה למאה של חולין ולא הספיק להעלותה עד שנפלה אחרת לא תעלה ולא אמרינן ראשון ראשון בטל אף על גב דנפל ע"י הפסק דהתם צריך להרים ובענין אחר אין ק' סאה שנפלה בהן מתירין ולא שייך התם ראשון ראשון בטל

3. עבודה זרה עג. "כי אתא רב דימי" עד "תנן יין נסך"

כי אתא רב דימי א"ר יוחנן: המערה יין נסך מחבית לבור, אפילו כל היום כולו. ראשון ראשון בטל

4. תורת הבית להרשב"א ד:ב (כז.) "ולענין מה שכתבנו" עד כז: "והראיה מדפרכינן לרב דימי", "וא"ת מתניתין דערלה" עד "ולפי זה מתניתין דקתני"

ולענין מה שכתבנו דלית הלכתא כרב דימי דאמר ראשון ראשון בטל כתב הרב ר' אברהם ז"ל דוקא יין ביין אבל יין במים וכן לכל איסור הנימוק לתוך ההיתר כגון חלב ודם וכן כל כיוצא בזה מן האיסורין הבטלין ושאיין צריך להרים הלכתא כוותיה דכל שלא נפל איסור לתוך ההיתר בבת אחת כל כך שהיא בו בנותן טעם ראשון ראשון בטל ואפילו נפל שם כל היום כולו דכיון שנתבטל חזר להיות היתר גמור ושוב אינו ניעור לאסור. ולא עוד אלא שהוא מצטרף להיתר לבטל איסור הנופל בו לאחר מיכן דתנן במסכת ערלה פ"ב הערלה מעלה את הכלאים והכלאים לערלה והערלה את הערלה. כיצד סאה ערלה או סאה של כלאי הכרם שנפלה למאתים ואחר כך נפלה סאה ועוד ערלה או סאה ועוד כלאי הכרם - זהו הערלה מעלה את הכלאים והכלאים מעלה את הערלה. פירוש שאותו ועוד אחרון מתבטל בסאה ערלה שנתבטלה שם בתחלה ונעשית חולין גמורין והוא שיש באותו סאה מאתים כנגד אותו ועוד. ותנן נמי לעיל מינה התרומה מעלה את הערלה והערלה מעלה את התרומה. כיצד סאה תרומה שנפלה למאה חולין ואחר כך נפלו שלשה קבין ועוד ערלה או שלשת קבין שנפלו למאה סאה חולין ואחר כך נפלה סאה ועוד תרומה - זהו תרומה מעלה את הערלה והערלה מעלה את התרומה. ודוקא בערלה וכלאי הכרם דמכיון שנתבטלו אין צריך להעלותן משם וכמו שנתבאר למעלה שאין צריך להרים אלא בתרומה ושאר המתנות ומשום גזל השבט ולפיכך בשאר האיסורין כיון שנתבטלו חזרו [דף כז עמוד ב] להיות היתר גמור וכן נמי בתרומה לגבי ערלה ולהתיר לכהן שאינו צריך להרים התרומה משם אבל תרומה שנפלה בחולין ולגבי ישראל שצריך להרים והיא מדמעה במקום אחר לפי חשבון תרומה שבה ותנן בתרומות (פ"ה) סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה סאה אחרת הרי זו אסורה ור' שמעון מתיר דדוקא כפי חשבון התרומה שבה אבל טפי לא מצטרפא בהדי תרומה אחרת לאסור והוא הדין לכל איסורין אחרים שלא נימוחו כגון כזית חלב שנפל בשל ששים של היתר ולא נימוח כי אם חציו כיון שהאיסור קיים שאם יפול לקדירה אחרת יאסור עוד כחלב גמור אם יפול עוד באותה קדירה זית אחד של חלב ונימוחו שניהם יצטרפו שניהם לאסור את הקדירה ולא נחשוב את הראשון כאלו נימוחו כולו כבר קודם נפילת הב' שהרי מצאו בעין שעדיין ראוי לאסור במקום אחר משום הכי מצטרף עם האחרון כדין תרומה וכן כל כיוצא בזה. אלו דברי הרב ז"ל. והרמב"ן ז"ל כתב דדין שאר האיסורין כדין יין נסך לענין זה שאם נפל איסור מועט לתוך היתר אעפ"י שנתבטל בתוכו אם חזר עוד ונפל שם מעט מעט אם לבסוף יהיה בין כל האיסור שנפל שם מתחלה ועד סוף כדי ליתן טעם בהיתר אין אומרים ראשון ראשון בטל דטעמא לא בטיל אלא חזר האיסור ונתעורר. דהא דרב דימי לאו דינא ואידחיא לה דלא אמרה ר' יוחנן וכיון דאידחיא לה לגמרי אידחיא בין ביין נסך בין בשאר האיסורין

ואם תאמר מתניתין דערלה שאני התם משום ששיעורה במאתים וכן כלאי הכרם ואפילו לכשתפול שם סאה אחרת אכתי אין בה כדי נתינת טעם ובכלל כי הא אמרינן ראשון ראשון בטול עד שיפול שם כ"כ שיתן שם טעם שזהו אחד בשישים דכל שנוסף איסור על האיסור ראשון עד שיהיה בין בשל ראשון בין בשל שני עד כדי נתינת טעם איסור ראשון חוזר וניעור

5. רמ"א יורה דעה צטו: "איסור שנתבטל כגון" עד "כזית חלב שנפל"

איסור שנתבטל, כגון שהיה ס' כנגדו, ונתוסף בו אח"כ מן האיסור הראשון, חוזר וניעור ונאסר, ל"ש מין במינו ל"ש מין בשאינו מינו, לא שנא יבש ל"ש לח, לא שנא נודע בינתים או לא נודע בינתים. (הגהות ש"ד סימן נ"ט)

6. ש"ך יורה דעה צט: כא מתחילת דבריו עד "ועוד דהא כתב המרדכי"

לא שנא נודע בנתיים או לא - כ"כ בת"ח כלל פ"ה ד"י בשם מהרא"י בהגהת ש"ד אבל באמת משמע דלא כל שם מהרא"י (בהגהת ש"ד ל"ט) דאפי' נודע בנתיים אסור אלא איסור שנותן טעם דכ' שם וראבי"ה אוסר אפי' ידע יראה דמסברת אשיר"י קאמר לה דסברא גדולה היא דכיון דנתרבה האיסור הרי היכר הוא ומרגישין הטעם כו' עכ"ל אבל באיסור יבש ביבש במין במינו שנתבטל ברוב כשנודע תו לא מצטרף לאסור דכיון דמדאורייתא וגם מדרבנן חד בתרי בטל א"כ כבר נתבטל ואדרבה נראה דגם האיסור מצטרף להעלות ההיתר וכדתנן (פ"ב דערלה) הערלה מעלה את הערלה ומפרש בירושלמי דהיינו בנודע מיהו באשיר"י פג"ה משמע להדיא דאפי' יבש ביבש במינו חוזר ונאסר אפי' נודע אבל הך מתני' דהערלה דוחק ליישב להרא"ש וכמ"ש בספרי וכתבתי שם דהעיקר כפי' הר"ש פ"ג דערלה משנה ג' דאפי' לרבנן בשאר איסורים ביבש כל שאין נותן טעם הידיעה גורמת היתר ושוב אין חוזר ונאסר ושאיני תרומה דצריכה להרים וכן דעת הראב"ד שהביאו הרמב"ן והר"ן סוף מסכת עבודת כוכבים והרשב"א בתה"א ע"ש (וגדולה מזו משמע דעת הראב"ד שם דאפי' לא נודע בנתיים אינו חוזר ונאסר דקמא קמא בטיל אפילו בדבר שנ"ט) ואף הם לא פליגי שם עליו אלא מטעם דטעמא לא בטיל והרי הטעם נרגש ואפי' במין במינו דליכא למיקם אטעמא מ"מ כיון שנפל שם שיעור בכדי דיהיב טעמא בשכנגדו באינו מינו אסור עכ"ל וע"ל סי' קל"ד ס"ק י"ח משא"כ יבש ביבש במין במינו

7. בבא קמא ק. "מחיצת הכרם שנפרצה" עד ק: המשנה

מחיצת הכרם שנפרצה אומר לו גדור, נפרצה - אומר לו גדור, נתייאש ממנה ולא גדרה - ה"ז קידש וחייב באחריותו

8. תוס' בבא קמא ק: ד"ה אומר "ור"ת מפרש" עד "אבל קשה דאמר"

ור"ת מפרש דלהכי נקט תרי זימני לאשמועינן שאם יש תוספת מאתים בין מה שהוסיף כשנפרצה ראשונה ובין מה שהוסיף כשנפרצה שניה דאין מצטרפין לאסור דקמא קמא בטלה ודוקא כשיש הפסק בינתיים אבל בעלמא כלאים נאסרין במאתים ולא אמרינן כל פורתא כשהוא גדל מתבטל והא דאמר בפ' בתרא דע"ז (דף עג. ושם) המערה יין נסך מחבית לבור אפילו כל היום כולו קמא קמא בטל מפרש ר"ת בדפסיק פסוקי אבל אם מערה בלא הפסק אסור מידי דהוה אכלאים הנאסרין בתוספת מאתים לפי שגדל בלא הפסק והא דאמר בבמה אשה (שבת דף סה: ושם) שמואל עבד לבנתיה מקוואות ביומי ניסן כו' שמא ירבו הנוטפים על הזוחלים היינו שמא ירבה בלא הפסק וכן בפרק הנודר מן הירק (נדרים דף נז:): גבי בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו מותר ולא אמרינן קמא קמא בטיל לפי שגדל בלא הפסק ורבי יוחנן גופיה דקאמר בפרק בתרא דע"ז (דף עג. ושם) ראשון ראשון בטל אית ליה התם בנדרים גידולי היתר מעלין את האיסור ור"י בן רבינו מאיר פירש בתוספתא בנדרים דבצל וכלאים וגבי נוטפין דווסתן בכך ליגדל מעט מעט לא בטיל קמא קמא כמו בין נסך דהתם לא שייך למימר הכי

9. רמב"ן בבא בתרא ב. ד"ה נפרצה (הב') "מכל מקום לענין כלאים" עד סוף דבריו

מ"מ לענין כלאים המחוברים אפשר כדברי ר"ת ז"ל דאמרינן בהו ראשון ראשון בטל, כיון דגדר וכבר נפסק האיסור ונעשה בו מעשה גדול להתירו.

וההיא דאמרינן בנדרים (נ"ז ב') בצל של שביעית שנטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו מהו גדוליו היתר ועיקרו איסור כיון שרבו גדוליו מותר ולא אמרי' ראשון ראשון בטל, התם נמי סוף גדולין לבא הוא, ויש אומרים התם היינו טעמא משום דגידוליו היתר והתירא לא בטל, ואף לדברי זה יכולין אנו לומר דכלאים נמי התירא הוא שהרי זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ואין אחד מהם אסור עד שהוסיף במאתים, לפיכך זרוע ובא נאסר בתוספת ולא אמרינן ראשון ראשון בטל דהיתרא לא בטיל, אבל כשגדר בינתים כבר ביטלו בידים ונתבטל ושוב אינו חוזר ונעור, ויש חולקים ואומרים שאם הוסיף בין שתי הפרצות במאתים נאסר ולא אמרי' ראשון ראשון בטל, ולפיכך שנו בברייתא אומר לו גדר שתי פעמים לומר לך שאם נתיאש ולא גדר עד שהוסיף במאתים עם תוספת ראשונה הרי זה קדש וחייב באחריותו

10. מרדכי בבא קמא סימן קיט "מחיצת הכרם שנפרצה אומרים" עד "מכאן פוסקין"

מחיצת הכרם שנפרצה אומרים לו גדר וכו' משמע [*נמי] דלא אמרי' קמא קמא בטיל וכן פרק כל הבשר גבי המעביר עציץ נקוב בכרם אם הוסיף מאתים אסור משמע דלא אמרינן קמא קמא בטיל וכהנה רבות וקשה (דאמרינן) [*דאמר רבי יוחנן] בפרק בתרא דמסכת עבודת כוכבים המערה יין נסך מחבית לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל ותירץ רשב"ם וראב"ן וריב"א דהיכא דנודע בינתים ושוב איתוסף אמרי' קמא קמא בטיל ואי לא נודע בינתיים אמרי' מצא מין את מינו וניעור